

Wójcik, Zbigniew J.

Obchody roku staszycowskiego i 35-lecia muzealnictwa w województwie piłskim

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 32/1, 257-260

1987

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Zebranie zakończyła wypowiedź doc. B. Kuźnickiej, która poinformowała, że Zespół Historii Farmacji zamierza podjąć badania regionalne w zakresie współczesnego ziołolecznictwa narodowego. Badania takie zostały już rozpoczęte w regionie świętokrzyskim.

Halina Lichocka
(Warszawa)

Z KRAJU

OBCHODY ROKU STASZICOWSKIEGO I 35-LECIA MUZEALNICTWA W WOJEWÓDZTWIE PIŁSKIM

W 1986 r. zbiegły się w Pile uroczystości 160-LECIA zgonu Stanisława Staszica oraz 35-LECIA powstania pierwszej placówki muzealnej w tym mieście — Muzeum w domu Stasziców na Zamościu (dziś przy ulicy Browarnej)¹. Dla uczczenia tych rocznic powołano Komitet Organizacyjny, którego honorowym przewodniczącym został wojewoda piłski.

Bogaty program uroczystości przewidywał wiele imprez, które odbyły się szerokim echem zwłaszcza wśród młodzieży szkolnej. Realizowany sukcesywnie plan różnego rodzaju spotkań, konkursów i wystaw przewidywał między innymi:

20 stycznia 1986 r.: Żłócenie kwiatów przez przedstawicieli z Piły na grobie Staszica w Warszawie oraz pod pomnikiem w Pile, a także spotkanie z badaczami twórczości autora *Ziemiorodztwa Karpatów* w Pałacu Staszica w stolicy. Tego dnia odbył się również finał szkolnego konkursu pt. *St. Staszic — życie i działalność*, związany z otwarciem okolicznościowej wystawy w Zespole Szkół Zawodowych MGİE w Pile. Jednocześnie w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej w Pile otwarto wystawę czasową pt. *St. Staszic w piśmiennictwie*.

24 stycznia 1986 r.: Uroczysty apel dla uczczenia 160 rocznicy zgonu patrona Szkoły Podstawowej nr 1 w Pile.

27 stycznia 1986 r.: Wieczornica w Zespole Szkół Zawodowych Przemysłu Spożywczego im. St. Staszica w Krajance, poświęcona pamięci patrona.

6 marca 1986 r.: Spotkanie Komitetu Obchodu Roku Staszicowskiego z przedstawicielami szkół i instytucji noszących imię Staszica w województwie piłskim.

6 marca 1986 r.: Rozstrzygnięcie konkursu pt. *St. Staszic w twórczości plastycznej dzieci i młodzieży*, organizowanego przez Muzeum Okręgowe w Pile² oraz otwarcie wystawy pokonkursowej.

¹ Przy wejściu do Muzeum wisi tablica z napisem: „W tym domu urodził się w listopadzie 1755 r. Stanisław Staszic”. Nie wiem, czy jest to prawdą. Burmistrz Wawrzyniec Staszic z pewnością miał swą rezydencję (czy kamienicę, w której przyjmował dostojnych gości) w rynku. Dom na Zamościu z wysokim parterem (tzn. zabezpieczony przed zalewaniami rzeki Gwdy) i ze skromnym wyposażeniem izbowym mógł być raczej ich podmiejskim folwarkiem. Z pewnością dom ten był często odwiedzany, a może także okresowo zamieszkały przez samego burmistrza i Jego rodzinę.

² W Pile znajdują się dwie muzealne placówki „staszicowskie”: Muzeum Okręgowe im. Stanisława Staszica, mieszczące się przy ul. Chopina 1 oraz Muzeum Stanisława Staszica — w domu Stasziców przy ul. Browarnej 18. Muzeum Okręgowe, kierowane przez mgr Stefanię Parbadnik, sprawuje pieczę nad muzeami województwa i podlega bezpośrednio wojewodzie piłskiemu. Muzeum w domu Stasziców, kierowane przez mgr Józefa Olejniczaka, jest placówką samodzielną, podległą prezydentowi miasta. Merytorycznie współpracuje ono z Muzeum Narodowym w Poznaniu, którego wicedyrektor — dr T. Jakubiak — sprawuje naukową pieczę nad placówką pomyślaną jako krajowe centrum informacji staszicowskiej.

18 kwietnia 1986 r.: Sesja młodzieżowa pt. *St. Staszic — życie i działalność* w Szkole Podstawowej Nr 5 w Pile.

21 kwietnia 1986 r.: Wystawa *St. Staszica i jego idee* (ze zbiorów Muzeum Okręgowego w Pile) w Szkole Podstawowej Nr 4 w Złotowie.

2 i 3 maja 1986 r.: Finał międzywojewódzkiego konkursu pt. *St. Staszic — życie i działalność*, organizowanego przez Muzeum Okręgowo w Pile oraz otwarcie wystawy pod tym samym tytułem w Zespole Szkół Zawodowych MGIF w Pile, złożenie kwiatów pod pomnikiem Staszica w Pile.

3 maja 1986 r.: Akademia z okazji rocznicy uchwalenia Konstytucji 3 Maja, organizowana przez WK SD.

12 maja 1986 r.: II Ogólnopolska Sesja Staszicowska nt. *St. Staszic — pisarz i działacz polityczny*, a ponadto otwarcie nowej ekspozycji w zrewaloryzowanym Muzeum Stanisława Staszica w Pile, otwarcie wystawy najciekawszych nabytków Muzeum Okręgowego oraz koncert. Jednocześnie dla publiczności dostępne były różnorodne wystawy we wszystkich muzeach województwa. Niezależnie od tego planowano w maju (przeniesiono ją na listopad) zorganizować sesję popularnonaukową WK SD w Pile pt. *St. Staszic — człowiek czynu*.

Od 25 maja do 1 czerwca 1986 r.: *V Staszicowska Wystawa Filatelistyczna* (wprowadzono okolicznościowy datownik oraz wydano informator).

Od 15 maja do 31 grudnia 1986 r.: Cykle odczytów dla młodzieży oraz różnych środowisk na terenie województwa pińskiego na temat działalności Staszica: organizacja wystaw w 15 miejscowościach województwa (ich tytuły: *St. Staszic życie i działalność*; *St. Staszic i jego idee*; *Obiekty noszące imię St. Staszica*) oraz kontynuacja współpracy ze szkołami „staszicowskimi” w całej Polsce.

Na listopad 1986 r. zaplanowano finał turnieju wiedzy o regionie nt. *Stanisław Wawrzyniec Staszic 1755—1826*, pokaz filatelistyczny pt. *Stanisław Staszic na walorach filatelistycznych* oraz nadanie imienia Staszica Szkole Podstawowej w Morakowie gm. Gołańcz.

Kulminacją naukowej części obchodów rocznicy była sesja naukowa oraz otwarcie nowej ekspozycji w domu Stasziców w Pile. Na sesji, której dano tytuł: *Stanisław Staszic — pisarz i działacz polityczny*, doc. dr Barbara Szacka z Warszawy nakreśliła sylwetkę i twórczość autora *Uwag nad życiem Jana Zamoyskiego*. Był to bardzo interesujący szkic nwo odczytanej drgoi twórczej Staszica oraz jego zasług dla nauki, oświaty i gospodarki Księstwa Warszawskiego i Królestwa Polskiego.

Drugi z referentów — dr Marian Drozdowski z Poznania — przedstawił studium pt. *Staszicowska koncepcja narodu, społeczeństwa i państwa*, zwracając uwagę na ewolucję poglądów na tle zagadnienia w różnych epokach działalności wybitnego pisarza: okres niezwykle śmiałej krytyki niedomagań ustrojowych w czasach panowania Stanisława Augusta, lata krytyki ustroju feudalnego w końcu XVIII i na początku XIX w. oraz późniejsze próby reform w duchu wczesnokapitalistycznym w czasach Księstwa Warszawskiego i Królestwa Polskiego.

W rezultacie nieobecności prof. Bogdana Suchodolskiego (miał on przedstawić referat pt. *Stanisław Staszic szermierzem naprawy i rozwoju Polski*) wystąpił z referatem doc. Zbigniew Wójcik. Omówił on zagadnienia nauki jako czynnika naprawy i rozwoju Polski w teorii i praktyce autora *Ziemiorodztwa Karpatów*; szczególną uwagę zwrócił na znaczenie geologii w planach przeobrażenia gospodarczego kraju rujnowanego przez wojny i zaborców.

Napięty program sesji nie pozwalał na szerszą dyskusję, w rezultacie zabrały głos trzy osoby: w imieniu Kopalni Węgla Kamiennego „Staszic” zebranych na sesji powitał górnik Zbigniew Hanf. Wspomnieniami swymi z lat odbudowy Piły i dźwigania z ruin powojennych domku Stasziców podzielił się jeden z założycieli Towarzystwa Muzeum Staszica — mgr Jan Prucjała. Wreszcie ppłk. Gwidon Misiek przedstawił zarys poglądów filozoficznych wybitnego pilanina na podstawie analizy treści *Rodu ludzkiego*.

Nadmieniamy, że — podobnie jak inne imprezy tego typu w Pile — sesja była spotkaniem miłośników twórczości Staszica z całego kraju. Świetna dekoracja sali kameralnej Pińskiego

Domu Kultury (z dużym portretem Staszica), okolicznościowa wystawa w holu tego Domu (o życiu i działalności Staszica oraz o placówkach szkolnych, muzealnych i innych — noszących jego imię), stoisko z wydawnictwami staszicowskimi (broszury, plakat, plakietka, datownik itp.) dopełniały oprawy tego spotkania. Trzeba nadmienić, że placówkom muzealnym oraz badaczom zajmujących się twórczością i działalnością Staszica władze województwa węczyły okolicznościowy medal pamiątkowy według projektu Katarzyny i Józefa Stasińskich (otrzymały ten medal m.in. mgr Stefania Parbadnik, od wielu lat dyrektor Muzeum w Pile, a także doc. Barbara Szacka).

Po sesji złożono wiązanki kwiatów pod pomnikiem Staszica. Został on przeniesiony ostatnio do centrum miasta. Dodano mu granitowy cokół oraz nową oprawę z kwiatów i zieleni. Składającym wiązanki towarzyszyła orkiestra Kopalni „Staszic” oraz wielu mieszkańców Piły.

Tego samego dnia w salach Międzynarodowego Klubu Książki i Prasy otwarto ekspozycję cennych nabytków Muzeum Okręgowego (Muzeum nie dysponuje własnymi salami wystawowymi). Następnie pokazano nową, ekspozycję w odremontowanym domku Stasziców. Muzeum to — jak podkreślił autor scenariusza dr T. Jakubiak — zostało pomyślane jako centrum informacji o działalności autora *Przestróg dla Polski*. Odnowione od zewnątrz, zaopatrzone w filmy (videokasety) Muzeum Stanisława Staszica przyciąga dziś wielu zwiedzających. Wnętrza (na wysokim parterze ekspozycja m.in. niektórych pism Staszica, a w piwnicy głównie okazy geologiczne) mają jednak charakter prowizoryczny. Z pewnością nie potrwa to długo.

Kilka słów o publikacjach, które przygotowano specjalnie na obchody rocznicowe. Muzeum Okręgowe wydało m.in. broszurę Marii Leciej pt. *35 lat muzealnictwa w województwie pilskim*, poświęcone dziejom ośmiu placówek, powstałych w latach 1951—1985. Najstarszą z nich jest Muzeum Stanisława Staszica w Pile — pierwsza tego typu instytucja w Polsce.

Drugą broszurą jest opracowanie pt. *Stanisław Staszic wielki syn ziemi pilskiej*. Zamieszczono w nim *Krótki rys życia mego* i *Testament* Staszica, a ponadto: Michała Gulgowskiego *Kalendarium życia St. Staszica*, Romana Chwaliszewskiego *Tradycja Staszicowska w Pile i regionie* oraz reprodukcje dokumentów staszicowskich.

Wydano także krótkie opracowanie Bożeny Piecuch pt. *Z nabytków Muzeum Okręgowego im. Stanisława Staszica — w 35-lecie muzealnictwa pilskiego*, kolorowy plakat i dwie widokówki (jedną z nich jako kartę pocztową) oraz plakietkę i program uroczystości Roku Staszica.

Muzeum Okręgowe oraz Towarzystwo Miłośników Miasta Piły opublikowano folder Romana Chwaliszewskiego pt. *Pomniki i tablice pamiątkowe w Pile*, eksponując m.in. pomnik i tablice pamiątkowe poświęcone Staszicowi.

Dwie popularne broszury wydało także Muzeum Stanisława Staszica. Pierwszą z nich jest *Muzeum Stanisława Staszica w Pile. Informator* — pióra Józefa Olejniczaka, a drugą *Stanisław Staszic — podróże* — Jędrzeja Płaczkowskiego.

Nadmienić trzeba, że uczestnicy sesji otrzymali także broszurę z 1984 r. J. Olejniczaka pt. *Staszicowskie tradycje oświaty rolniczej*. Została ona wydana nakładem ZW Związku Młodzieży Wiejskiej, Muzeum Stanisława Staszica i Muzeum Okręgowego im. Stanisława Staszica.

Sprawozdawczy charakter niniejszej notatki ogranicza do minimum możliwości refleksji rocznicowych. Niewątpliwie jednak mieliśmy do czynienia ze swego rodzaju staszicowskim fenomenem pilskim. To zrozumiałe, że o Staszicu pamięta się w Hrubieszowie (ufundowane przez niego Towarzystwo Rolnicze zostało przecież administracyjnie rozwiązane w 1951 r.!). Okazuje się — tak przynajmniej wynika z cytowanego artykułu R. Chwaliszewskiego — iż w Pile tradycje staszicowskie były bardzo żywe również w okresie międzywojennym, a jeden z więzionych działaczy spod znaku Rodła — Szczepan Mroczek — rozpoczął pracę właśnie w nowo powstałym w 1951 r. Muzeum Stanisława Staszica. Zarówno on, jak i inni mieszkańcy Piły przystąpili do odbudowy domku Stasziców. Powstałe wtedy Towarzystwo Przyjaciół Muzeum, a później Towarzystwo Przyjaciół Miasta Piły popularyzowały idee staszicowskie. Od 1955 r. ruch ten był animowany przez mgr Stefanię Porbadnik, dyrektora Muzeum Stanisława Staszica, a w ostatnich latach dyrektora Muzeum Okręgowego im. Stanisława Staszica. To dzięki

Jej talentom, wiedzy oraz wielkie kulturze ukształtował się ów fenomen: włączenie dorobku Staszyców (wraz z ich domkiem na Zamościu) do żywej i wciąż rozwijającej się kultury regionu. W pracy tej dyrektor Porbadnik ma sojuszników w bardzo sympatycznym zespole współpracowników, których nie załamuje ciasnota pracowni i magazynów oraz brak sal ekspozycyjnych.

Nawet ludzie z największą pasją nie są w stanie dokonać cudów na ugorze. 35 lat istnienia muzeów na terenach dzisiejszego województwa piłskiego — to okres wszechstronnej edukacji kulturalnej społeczeństwa. W ostatnich latach naukowej i oświatowej działalności muzeów sprzyjają także specjalne okoliczności, a w tym życzliwa postawa władz wojewódzkich i miejskich, a zwłaszcza wojewody Bogdana Dymarka. Jego zaangażowaniu Muzeum Okręgowe im. Stanisława Staszica zawdzięczać będzie zapewne już w niedalekiej przyszłości nową siedzibą, a Muzeum Stanisława Staszica — pomieszczenia do gromadzenia niezbędnej do pracy literatury naukowej. Muzeum Piły jest bardzo potrzebne takie właśnie wsparcie.

Zbigniew J. Wójcik
(Warszawa)

MIĘDZYNARODOWA SESJA NAUKOWA: JOACHIM LELEWEL — KSIĘGOZNAWCA
— BIBLIOTEKARZ — BIBLIOGRAF — W 200. ROCZNICĘ URODZIN (1786—1986).

Sesja poświęcona Joachimowi Lelewelowi w dwustetną rocznicę jego urodzin, zorganizowana przez Bibliotekę Uniwersytecką i Instytut Bibliotekoznawstwa oraz Informacji Naukowej Uniwersytetu Warszawskiego, odbyła się w dniach 20—22 marca 1986 r.

Referaty wprowadzające wygłosili prof. dr Jerzy Skowronek i doc. dr Radosław Cybulski. Pierwszy z nich zajął się działalnością Lelewela-historyka, drugi skoncentrował się na problematyce księgoznawczej, występującej w pracach tego uczonego. Wypowiedzi następne należały do bardziej szczegółowych, ograniczających się do jednego wybranego zagadnienia. Wśród nich szczególnie żywe zainteresowanie wzbudził szkic nadesłany przez prof. dra Konrada Górskiego (Toruń) pt. *Lelewel i Mickiewicz*. Wspomnijmy tu jeszcze take teksty, jak: doc. dra Konrada Zawadzkiego (Warszawa) pt. *Związki rodziny Lelewelów z Warszawą*; dr Elżbiety Słodkowskiej (Warszawa) — *Bieżąca informacja o książce w Polsce na początku XIX wieku*; Vitautasa Bogušisa — *Więzi J. Lelewela z obywatelami państwa rosyjskiego po roku 1831*, które dla nich nie były ani łatwe, ani bezpieczne; mimo to kultywowane i utrwalane.

Do ciekawszych zagadnień, poruszonych na Sesji, należała sprawa nieznanego rękopisu Lelewela, którym zajęła się dr Maria Biernacka (Warszawa), a mianowicie *Projekt utrzymania i urzędzenia biblioteki*. Oczywiście chodzi tu o księżnicę uniwersytecką w Warszawie. Następnie należy wymienić opracowania: dr Anny Żbikowskiej-Migoniowej (Wrocław) o stosunku *Bibliograficznych ksiąg dwoje* do wcześniejszej literatury światowej w zakresie bibliologii; dr Krystyny Bednarskiej-Ruczajowej (Kraków) o czytelnich zainteresowaniach Lelewela w okresie wileńsko-warszawskim; doc. dr Marianny Mlekickiej (Warszawa), która mówiła o założeniu Towarzystwa Stereotypów Polskich i udziale Lelewela w tej imprezie. Odnaleziony przez prelegentkę w Archiwum m.st. Warszawy dokument pozwolił na odtworzenie nieznanego dotąd epizodu z życia Lelewela, ukazującego go jako współzałożyciela spółki wydawniczej, której inspiratorem był Walerian Krasiński. Do faktycznej realizacji tego przedsięwzięcia wszakże nie doszło, stanęły temu na przeszkodzie wydarzenia nocy listopadowej, choć akt powstania firmy podpisano dnia 10 grudnia 1830 r.

Doc. dr Bartłomiej Szyndler (Lublin) przedstawił Lelewela jako ilustratora własnych dzieł; natomiast dr Adam Skura wraz z doc. drem Ryszardem Ergetowskim (Wrocław) omówili *Przyjaźń J. Lelewela z J. S. Bandtkiem w świetle ich korespondencji*. Dr Zbigniew Żmigrodzki